

Vrednovanje rada učenika s teškoćama u razvoju

Anida Sadiković

SAŽETAK: Vrednovanje rada učenika je složen proces kojim se utvrđuje razina učeničkih postignuća u savladavanju znanja. Praćenje, provjeravanje i ispitivanje sastavni su dijelovi nastavnog procesa kojima se nastoje prikupiti različiti elementi o radu učenika da bi se postiglo objektivno ocjenjivanje učeničkih postignuća. Kada govorimo o vrednovanju rada učenika s teškoćama u razvoju nastavnici dodatno nailaze na nedoumice i poteškoće. Numerička skala je jedan od načina ocjenjivanja učenika, ali njena vjerodostojnost se često dovodi u pitanje, jer se njome vrednuju samo konačni ishodi, bez uvažavanja uloženog truda koji je doveo do tih krajnjih rezultata. Zbog toga se u radu stavlja naglasak na opisno ocjenjivanje učenika s teškoćama u razvoju. Cilj je bio ispitati iskustva nastavnika u vrednovanju i primjeni opisnog ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju. Nastavnici smatraju da opisno ocjenjivanje nudi bolji uvid u postignuća učenika s teškoćama u razvoju. Zaključak je da se vrednovanje i opisno ocjenjivanje učenika s teškoćama u razvoju provodi nejednako, jer nastavnici primjenjuju različite kriterije. S ciljem unapređivanja teorije i školske prakse potrebno je preciznije definirati zakonske akte o vrednovanju rada učenika s teškoćama u razvoju.

Ključne riječi: *učenici s teškoćama u razvoju, vrednovanje rada učenika, opisno ocjenjivanje, nastavnici*

Evaluation of Work of Student with Disabilities

ABSTRACT: Evaluation of student work is a complex process which determines the level of student's achievement in studying. Supervising, checking and testing are constituent parts of teaching process that is gathering different elements about student's work in order to achieve an objective mark of student's achievement. When it comes to evaluation of work of students with disabilities, teachers have many doubts and difficulties. One of the possibilities of grading students is numerical scale, but its reliability is questionable because it only evaluates the final outcome, disregarding the effort student is making for those final results. Therefore, this re-search emphasizes descriptive grading of students with disabilities. The aim of this research was to analyze teachers' experiences of the evaluation of student work and descriptive grading of students with disabilities. Teachers consider descriptive grading of students provides better insight of students with disabilities achievement. The conclusion is that implementation of evaluation and descriptive grading of students with disabilities differ in practice, because teachers use different criteria. In order to improve theory and school's practice, legislative acts of evaluation of students with disabilities have to be specifically defined.

Keywords: *students with disabilities, evaluation of students' work, descriptive grading, teachers*

UVOD

Vrednovanje rada učenika je složen postupak kojim se određuje razina učeničkih postignuća u savladavanju znanja. Praćenje, provjeravanje i ispitivanje sastavni su dijelovi nastavnog procesa kojima se nastoje prikupiti različiti elementi o radu učenika da bi se postiglo objektivno i realno ocjenjivanje učeničkih postignuća. Kod učenika s teškoćama u razvoju posebno treba biti osjetljiv, pažljiv i pristupiti tim aktivnostima uz detaljnu i temeljitu pripremu radi postizanja napredovanja primjerenog učenikovim sposobnostima. Nastavni proces obuhvata segment vrednovanja koji u velikoj mjeri omogućava uvid u efikasnost rada učenika, nastavnika, ali i same škole. Vrednovanje rada učenika obuhvat mjerjenje i ocjenjivanje. Praćenjem odgovaramo na pitanje „kako“ učenici rade, odnosno praćenje obuhvata sistem postupaka i instrumenta za analizu toka i ostvarivanja zadataka u nastavnom procesu.

Mjerenjem odgovaramo na pitanje „koliko“, time određujemo količinske odnose unutar odgojno-obrazovnog procesa. U ovom radu se navode komponente vrednovanja, te karakteristike opisnog ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju. S obzirom na to da je riječ o učenicima s teškoćama u razvoju, nastavni proces zahtjeva i različitosti u njihovom vrednovanju i ocjenjivanju. Stoga se ovim radom nastoji ukazati koje su to specifičnosti vrednovanja rada i opisnog ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju.

Ciljevi i zadaci škole u odgojnom i obrazovnom pogledu su veoma složeni. Iz školske prakse poznato je da ocjenama nisu zadovoljni učenici niti roditelji, a na to ukazuju i sve češće kritike koje su upozoravale da iza ocjene u svjedočanstvu ne stoje odgovarajuća znanja (Grgin, 1994). Sada se više kritikuje tradicionalno ocjenjivanje, koje je uvijek bilo usmjereno ka vrednovanju znanja, sada se sve više

usmjerava ka vrednovanju svih segmenata koji su uključeni u rad učenika. Potrebno je, osim znanja, vrednovati i druge vrijednosti kao što su stavovi, interesi, navike, potrebe. U školi je važno vrednovati, ne samo efekat, već i proces dolaženja do rezultata. Manja količina znanja stečena na pedagoški način, u kojem su učenici radili, svojim misaonim naporima otkrivali znanje, učestvovali, procjenjivali više vrijedi od veće količine znanja naučenog pretežno receptivnim putem dobijenim putem slušanja i predavanja.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovoga rada bio je ispitati iskustva nastavnika u vrednovanju i primjeni opisnog ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju. Nastavnici razredne nastave su iznijeli svoja mišljenja i iskustva o vrednovanju i opisnom ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju. Uz primjenu strukturiranog intervjua prikupljeni su iskazi nastavnika o pedagoškom smislu vrednovanja opisnog ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju i specifičnostima sa kojim se susreću u svom radu. Korištene su metode teorijske analize, survey metod i deskriptivna metoda. Značaj rada se ogleda u tome da se ukaže da vrednovanje rada učenika s teškoćama u razvoju treba da udovolji posebnim uvjetima, gdje se rad učenika vrednuje u cjelovitosti uvažavajući ličnost i sposobnosti učenika. U nastavku rada bit će predstavljene rezultati istraživanja.

SPECIFIČNOSTI VREDNOVANJA RADA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Definisanje termina učenici s teškoćama u razvoju literaturi, ali i u praksi nailazi na nesuglasice. Definicijom, koja je najviše prihvaćena ističe se da se termin učenici s teškoćama u razvoju odnosi na teškoće u sveukupnom intelektualnom funkcioniranju i u adaptivnom ponašanju, izraženom u pojmovnim, socijalnim i praktičnim adaptivnim vještinama. U svijetu su se razvile brojne klasifikacije za djecu s teškoćama u razvoju. Na našim prostorima prihvaćena je sljedeća klasifikacija: oštećenje vida, oštećenje sluha, intelektualne teškoće (laka, umjerena, teža i teška intelektualna teškoća), teškoće verbalne i glasovne komunikacije, motoričke teškoće, hronične bolesti, te kombinovane smetnje (Bouillet, 2010). Shodno tome, veoma je važno da se u procesu vrednovanja rada svih učenika, pa tako i učenika s teškoćama u razvoju vrednuje rad u skladu sa potrebama i mogućnostima svakog učenika kao jedinstvene ličnosti. Ranija istraživanja ukazuju da se veoma dugo vremena ocjenjivalo samo znanje učenika, međutim, vremenom se povezalo i sa svim drugim aspektima koji su važni za razvoj djeteta od znanja, umijeća, navika, interesa, motivacije do slobodnih aktivnosti. "Čovek je bogat po bogatstvu svojih potreba, tih unutrašnjih sila, unutrašnjih pokretača čovjekove aktivnosti. Znanje malo vrijedi ako procesom učenja nisu razvijene određene sazajne potrebe da se ono stalno umnožava i produbljuje stvaralačkim učenjem. Učenje iz potreba i želja, a ne učenje iz obaveze jeste pokazatelj kvalitete izvršenih promjena u nivou razvijenosti učenikovih sazajnih potreba" (Vilotijević, 1991, str. 193).

Praćenje i provjeravanje učenikova razvoja nije samo ocjenjivanje završnog rezultata, već je to proces tokom kojeg učenik sazrijeva. Prati se i tok i rezultat rada, nastoji se što bolje upoznati učenika, teži se da što više

elemenata utječe na konačni rezultat koji će se formirati na osnovu različitih načina i oblika provjeravanja, usmenog i pismenog, primjenom što objektivnijih ispitnih postupaka, testovima znanja, sistemskim promatranjem i praćenjem učenika u svim nastavnim situacijama (Kadum-Bošnjak i Brajković, 2007). Ocjenjivački kriteriji i skale su predmet svojevrsnog društvenog dogovora, odnosno predstavljaju način uvažavanja postavljenih kriterija. Da bi nastavnici imali mogućnost adekvatnog vrednovanja rada učenika s teškoćama u razvoju neophodno je da steknu jasnu predstavu o jakim stranama, interesima učenika i da prepoznaju njihove potrebe u učenju. Ispitani nastavnici smatraju da je kod vrednovanja bitan i način ocjenjivanja, koji je veliki pokazatelj rada, tako da ističu da opisno ocjenjivanje učenika s teškoćama u razvoju u velikoj mjeri olakšava proces ocjenjivanja, jer su u određenim područjima izraženi pozitivni pomaci. Nastavnici smatraju da bi opisno ocjenjivanje trebalo biti i jedini način vrednovanja učenika s teškoćama u razvoju, jer bi tako postigli veći kvalitet samog ocjenjivanja, a značajno i stimulirajuće bi djelovali na samopoštovanje, na osjećaj uspješnosti i na sveukupan razvoj učenika ličnosti. Prilikom vrednovanja uvažavajući potrebne zahtjeve, većina nastavnika omogućava učenicima način provjere koji najbolje odgovara samom učeniku. Nastavnici nastoje da kontinuiranim praćenjem imaju uvid u postignuća učenika. Dakle, osim individualizacije učenja i podučavanja, prilagođavanje se ostvaruje kroz postavljanje ciljeva, sadržaja i aktivnosti osobnim mogućnostima učenika, time se treba prilagoditi i logika procjenjivanja uspješnosti.

Individualiziranost školskog ocjenjivanja je sama po sebi razumljiva za sve učenike, ali pokazalo se da nastavnici nisu najbolje pripremljeni za ostvarivanje te dokimološke i pedagoške logike, a unificirani model ocjenjivanja svega što se uči i što se u školi događa na skali od pet nivoa to ne omogućuje. Posebno je to vidljivo kada je potrebno vrednovati rad učenika s teškoćama u razvoju, stoga se sve više nastavnika zalaže za opisno ocjenjivanje, s tim što smatraju da je prisutnost i brojčanog ocjenjivanja pozitivna, te da bi kombinacijom ovih vrsta ocjenjivanja postigli balans prilikom vrednovanja rada učenika s teškoćama u razvoju. "Vrednovanjem se dolazi do spoznaje o tome koliko su nastavni sadržaji usvojeni, koji su sistemi i modeli nastave najpovoljniji i koje metode i sredstva nastavnik treba primjenjivati da se ostvare nastavni ciljevi" (Mešalić, 2004, str. 156). Na postavljeno pitanje koje kriterije i komponente nastavnici uzimaju u obzir prilikom vrednovanja rada učenika s teškoćama u razvoju dobiveni su različiti odgovori, među najviše odgovora jesu znanje i sposobnosti učenika, uz koje dodaju da se vrednovanje sprovodi uz uvažavanje učenikovih mogućnosti, zdravstvenog stanja, a i truda koji ulažu sami učenici da usvoje određene sadržaje. Ispitani nastavnici su najviše uzimali u obzir sadržaje koje bi učenik trebao da poznaje, a koji su usklađeni sa individualnim mogućnostima učenika, ne umanjujući važnost i same motivacije, radnih navika kao i uvažavanja subjektivnih mogućnosti i objektivnih okolnosti.

Najzastupljenije komponente koje nastavnici razredne nastave vrednuju su znanja, motivacija, i radne navike, uvažavajući subjektivne mogućnosti i

objektivne okolnosti svakog učenika. Nastavnici ističu da je nekada teško pojedinačno analizirati svaku komponentu prilikom vrednovanja rada učenika, i na osnovu toga izvesti ocjenu, tako da se često s ciljem motivisanja vrednuje odnos prema radu i sama želja da učenik usvoji određene sadržaje. Ne vrednuju samo znanje, već uzimaju u obzir cjelokupnu ličnost, pojave i aktivnosti u skladu sa kriterijima. Svaki od ispitanih nastavnika je naglasio da ima u vidu psihofizičke osobine učenika bez obzira koji postupak ili tehniku koristi prilikom vrednovanja rada učenika s teškoćama u razvoju. Različiti odgovori i zastupljenost komponenti koje su vrednuju ukazuju na neujednačene kriterije.

S obzirom na složenost praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učenika s teškoćama u razvoju ispitani su i stručni saradnici u nastavi koji objašnjavaju da je sam proces vrednovanja učenika u nižim razredima zahtjevniji, jer nastavnik polazi od samog po mora da utvrdi potrebe, sposobnosti, prethodna znanja učenika i da na osnovu toga počinje da zasniva svoj odgojno-obrazovni rad. Pored toga zakonski okviru ne nude jasne kriterije o vrednovanju rada učenika s teškoćama. Analizirajući zakonske odredbe o ocjenjivanju učenika na području naše države, postoje pravilnici o ocjenjivanju učenika, ali je potrebno precizirati kriterije, ishode i komponente vrednovanja rada učenika. Prisutan je strah da procjena znanja učenika s teškoćama u razvoju ne bude pod utjecajem lične tendencije, gdje nastavnik smatra npr. da učenik neke sadržaje može bolje usvojiti. "Stoga se postavlja nužnost uvođenja standarda znanja koje bi mogla ostvariti većina učenika, na različitim razinama, a koji bi mogli pomoći nastavniku da se osloni na očekivanja tijekom samog planiranja i očekivane ishode učenja koji bi bili realniji" (Pehar, 2007, str. 68). Sam proces vrednovanja zahtjeva veliko zalaganje samog nastavnika, da bi se imali adekvatni rezultati rada, vrednovanje učenika s teškoćama u razvoju iziskuje sveobuhvatno vrednovanje svih komponenti, gdje se kontinuiranim vrednovanjem uz primjenu različitih instrumenata vrednovanja, može doći do potrebnih podataka. Na osnovu tih podataka se formira ocjena koja je pokazatelj učeniku, roditelju i samom nastavniku, šta je uspješno savladano, a na čemu treba još posvetiti pažnje i rada za usvajanje potrebnog znanja, vještina i navika kod učenika s teškoćama u razvoju.

OPISNO OCJENJIVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Opisno ocjenjivanje u novoj koncepciji devetogodišnjeg obrazovanja predstavlja značajan segment koji se ogleda u kontinuiranom praćenju individualnog napredovanja učenika. Prema Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju i Koncepciji devetogodišnje osnovne škole, ocjenjivanje učenika od prvog do drugog razreda je opisno, s tim da se na kraju drugog razreda pored opisa postignuća izvode i brojčane ocjene. Opisno ocjenjivanje jeste kvalitativna analiza učeničkih postignuća, gdje su na jednoj strani ciljevi, ishodi učenja i indikatori uspješnosti, a na drugoj pokušaj da se na određenoj skali postignuća odredi pozicija svakog učenika. Opisno ocjenjivanje nudi procjenu znanja i sposobnosti u odnosu na samog učenika, a ne u odnosu na ostale učenike. Mulić (2005)

navodi pet načela opisnog ocjenjivanja, to su: analitičnost, jasnoća, pedagoška funkcionalnost, selektivnost zabilješki i jednostavnost (str. 57). Bitna karakteristika opisnog ocjenjivanja je njegova mnogostranost. "Riječima nastojimo iskazati konkretno znanje i sposobnosti koje je učenik stekao, zatim znanja i sposobnosti koje je trebao steći, ali nije, zatim razvijene vještine, uvjete u kojima je stekao određena znanja i sposobnosti, uz kakvo zalaganje je to postigao, sa kakvim interesom i pažnjom, te cjelokupno ponašanje koje je pratilo učenikovo učenje u toku školske godine" (Mulić, 2005, str. 57).

Ovaj način ocjenjivanja je pouzdaniji, jer se nastavnik pri zaključivanju ocjena u manjoj mjeri može povesti za ocjenom iz drugih nastavnih predmeta ili drugih nastavnika. Povratna informacija koja se dobija iz opisne ocjene za učenike i njihove roditelje ima izuzetan značaj. Samim tim, što učenik ne uči samo za ocjenu, što se vrednuju sve sposobnosti, što svako dijete dolazi do uspjeha na samo sebi svojstven način, pruža mogućnost da se kod učenika razvija samopouzdanje i pozitivna slika o ličnosti. Od nastavnika se očekuje da poznaje pravila ocjenjivanja i da ih se pridržava u svom radu. Ocjenjivanje i školske ocjene imaju i širi utjecaj na afirmaciju učenika u školi, među školskim drugovima i nastavnicima i u porodica. Ocjene imaju dalekosežni socijalni utjecaj obzirom da određuju daljnje školovanje učenika. „Opisno ocjenjivanje omogućava veću konkretnost i preglednost konstatacija o kvalitetu i kvantitetu učeničkih znanja i objektivnije zaključivanje o učeniku i njegovom radu" (Mešalić, 2004, str. 159). Opisna ocjena govori šta, kako i koliko je učenik postigao, a ne samo da li je neophodna znanja reprodukovao, a da ih ne razumije, ne primenjuje u praksi i da za njih nije zainteresovan. Opisna ocjena je pokazatelj trenutnog stanja razvoja učenika s teškoćama, te nudi i smjernice za dalji razvoj. Budući da svako dijete ima pravo na obrazovanje, to pretpostavlja primjenu odgojno-obrazovnih programa, metoda, sredstava koji su u skladu sa individualnim mogućnostima učenika (Vukasović, 2001). Kako bi nastavnik sproveo individualizaciju u ocjenjivanju on mora i nastavni proces diferencirati i individualizovati, što su i sami nastavnici potvrdili u intervjuu, naglašavaju da je to veliki izazov i da iziskuje dosta vremena na samoj pripremi. Jedan od načina da se izbjegnju problemi u ovakvom ocjenjivanju jeste da se ono kombinuje sa numeričkim ocjenjivanjem, jer jedino korištenjem više vrsta ocjenjivanja bi se izbjegla jednostranost.

Kada su u pitanju učenici s teškoćama u razvoju numerička ocjena nije dovoljan pokazatelj učenikovog razvoja, dok se opisnim ocjenjivanjem učenikov razvoj prati i vrednuje u potpunosti. Rezultati istraživanja su pokazali da 72.7% nastavnika razredne nastave smatra da opisno ocjenjivanje daje bolji uvid u rezultate rada učenika s teškoćama, a 27.3% nastavnika smatra da opisno ocjenjivanje nije najbolje rješenje. Zatim su kroz intervju učitelji odgovorili na pitanje o prednostima i nedostacima opisnog ocjenjivanja. Najčešći odgovori za prednosti opisnog ocjenjivanja su da se ovakvim načinom ocjenjivanja može napisati šta je učenik tačno postigao, u čemu je najbolji i na čemu je potrebno još da se radi u toku školovanja. Opisna ocjena je dobar pokazatelj i roditeljima, jer se jasno opisuje šta je učenik uspješno usvojio, te roditelji

mogu da znaju u kojim područjima jačati znanja i sposobnosti svog djeteta. Prednost je što je opsino ocjenjivanje pogodno za uzrast učenika prvih i drugih razreda koji još uvijek nemaju razvijene sisteme vrednovanja da bi im ocjena bila sredstvo motivacije. Kao nedostatak nastavnici navode da opisno ocjenjivanje zahtjeva dosta vremena koje je potrebno da bi se učenici opisno ocjenili. Uz to je prisutno i dosta više administracije što potvrđuje 82.2% nastavnika. Neki nastavnici navode da opisne ocjene služe više roditeljima i nastavnicima kao pokazatelj postignuća, dok bi djeca možda više voljela da za dobro usvojeno gradivo dobiju ocjenu pet, a ne pohvalu, smiješka i opis. Mada kada su učenici s teškoćama u razvoju na pitanje da li opisne ocjene stimuliraju motivaciju učenika, jer nema negativnih komentara, nastavnici se slažu sa tim, međutim po komentarima roditelja učitelji zaključuju da je učenicima ipak draža numerička ocjena. Najveći broj nastavnika razredne nastave djelimično se slaže da je trenutni način ocjenjivanja u školama zadovoljavajući, međutim naglašavaju da je potrebno usaglasiti Pravilnik o vrednovanju, praćenju i ocjenjivanju učenika koji će ponuditi adekvatnija rješenja o vrednovanju i opisnom ocjenjivanju učenika i time olakšati dovoljno složen posao. Uz sve to stručni saradnici naglašavaju da je stručno usavršavanje nastavnog kadra neophodno na ovom polju još više aktualizirati da bi se poštovali kriteriji vrednovanja i uvažavali principi inkluzije.

Važno polazište kada je riječ o ocjenjivanju učenika bilo ono opisno ili numeričko, jeste da nastavnici trebaju tražiti ono što učenici znaju, u čemu su dobri. Posebno od velikog značaja za učenike s teškoćama u razvoju jeste pohvala, bitno je pohvaliti svaki napredak učenika, pa i najmanji, jer i najduže putovanje počinje prvim korakom, a prvi koraci i jesu u ranom djetinjstvu i prvim godinama školovanja najvažniji. Opisno ocjenjivanje ima svoju posebnu ljepotu čije rezultate tek možemo vidjeti na kraju kontinuiranog praćenja učenika. Trenutak profesionalnog zadovoljstva neće izostati kada god usporedimo početno stanje učenikovih sposobnosti i ono koje je stekao u daljnjem procesu obrazovanja. Bitno je da direktni akteri realizacije reforme, nastavnici, u primjeni opisnog ocjenjivanja spoznaju stvarni značaj promjena i da ga u svojoj svijesti prihvate. Korisno bi bilo raditi na standardizaciji deskriptora, kako bi se prepisivačka faza zamijenila većom posvećenošću i pedagoškom radu s djecom. Opisno ocjenjivanje po dosadašnjim iskustvima nastavnika pokazuje svoju utemeljenost i pravu vrijednost posebno kada su u pitanju učenici s teškoćama u razvoju. Međutim, pojašnjavaju da je potrebno, ukoliko se nastoji ići koracima savremen škole po mjeri učenika, još mnogo toga raditi i uraditi na polju školske dokimologije i opisnog ocjenjivanja. Tokom istraživanja napravljen je uvid u rezultate vrednovanja učenika s teškoćama u razvoju, odnosno napravljen je uvid u opisne ocjene koji su učitelji evidentirali za svakog učenika. Svaki učenik je ocjenjen tako da je u obimu od desetak rečenica sažeto šta je i koliko usvojio od nastavnih sadržaja u prvom polugodištu prvog i drugog razreda, sa ciljem isticanja pozitivnog i onog što svaki učenik zaista i zna. Upravo tim je i potvrđeno da nastavnici uvažavaju princip individualizacije, jer je za svakog učenika napisano

isključivo ono što je učenik savladao, nema negativnih komentara i samim tim ocjenjivanje je usmjereno da motiviše učenike da se i dalje trude i rade na pcesu učenja i usvajanja gradiva.

Pri opisnom ocjenjivanju nastavnik mora voditi računa o tome da ocjenjivanje bude kontinuirano, objektivno, individualizirano, realno i da učeniku uvijek saopšti i komentariše ocjenu, te uvijek imati na umu da ocjena naglašava ono u čemu je učenik uspješan, ali treba naglasti i ono u čemu bi učenik uz dodatni trud bio uspješniji. Što je veći broj mjerenja na osnovu kojih se procjenjuje mjerena vrijednost sve će biti manje grešaka, time će i konačna ocjena biti realnija i tačnija mjera znanja učenika (Biasiol, 2009).

Opisno ocjenjivanje je dokimološko područje koje nalaže da ga nastavnik poznaje toliko da može kvalitetno da gradi školu po mjeri učenika, gdje će sam nastavnik da preuzme ulogu voditelja i kreatora nastavnog procesa. Ovakav koncept zahtjeva puno više kreativnosti u nastavi, a to znači više pripremanja za nastavu i kvalitetnije sistemsko praćenje učenik njegovih postignuća na kognitivnom, emocionalnom i socijalnom području.

ZAKLJUČAK

Školsko učenje je već tradicionalno vezano za praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje učenika. Reforma obrazovanja nastoji ukazati školi da napusti tradicionalni način vrednovanja i ocjenjivanja učenika. Vrednovanje se sada posmatra u kontekstu cjelokupnog razvoja učenika, gdje škola treba da bude po mjeri učenika.

Smatra se da je ocjenjivanje značajna faza nastave. Zavisno od historijskih okolnosti u mnogim zemljama se primjenjuju različiti sistemi vrednovanja rada učenika tako se u SAD primjenjuju skale ocjena od 1 do 5, ili sistem bodovanja od 0 do 100 (Glasser, 1994). U Njemačkoj se ocjenjivanje provodi korištenjem skale od 1 do 5, pri čemu je ocjena 1 najviša. U Italiji, nastavnici ocjenjuju učenike prema numeričkoj skali od 0 do 10. U našoj državi kako je već ranije spomenuto koriste se numeričko ocjenjivanje, skala od 1 do 5, te opisno ocjenjivanje u prvom i drugom razredu osnovne škole, a u specijalnoj školi se može primjenjivati i duže u zavisnosti nivoa funkcionisanja učenika. Zakonom i postojećim pravilnicima se navode samo osnovne stavke, ali ne pojašnjavaju se dovoljno načini, kriteriji i glavni segmenti ocjenjivanja koje nije brojčano. Stoga je potrebno s ciljem unapređivanja teorije i školske prakse preciznije definirati zakonske akte o vrednovanju rada učenika.

Potrebno je raditi i na stručnom usavršavanju nastavnika za nove načine praćenja i ocjenjivanja. Najviše su im potrebna pedagoško-psihološka i didaktičko-metodička znanja u području školske dokimologije, kao i znanja pri radu sa učenicima s teškoćama u razvoju. S pedagoškog i dokimološkog stajališta, ali i na osnovu iskaza nastavnika može se istaknuti više argumenata u prilog opisnom ocjenjivanju. Opisno ocjenjivanje, bilo da se provodi opisivanjem uvjeta, procesa i rezultata, mnogo više koristi nastavnicima i drugim stručnjacima za usmjeravanje učenikova učenja i napredovanja.

Ocjene trebaju biti u ravni sa učenikovim mogućnostima, jer školska ocjena ima dijagnostičku

prognostičku i motivacijsku funkciju. Nastavnici uz pozitivan stav o opisnom ocjenjivanju takođe navode da je nekada, jednostavnije dati i numeričku ocjenu, jer je učenicima jasnije šta znači npr. ocjena pet, nego neki opis iz određenog nastavnog predmeta. Postojeće vrednovanje i opisno ocjenjivanje ima nedostataka posebno gledajući iz aspekta vrednovanja rada učenika s teškoćama u razvoju. Potrebno je pratiti emocionalni, socijalni, intelektualni razvoj, dakle, cjelovito napredovanje, uključujući segmente razvoja svakog djeteta i to obrazložiti adekvatnim opisom napredovanja od polaska u školu, odnosno početka školske godine pa do njenog završetka. Može zvučati ambiciozno i zahtjevno pristupiti svakom učeniku ovakav naćn, ali to ne znaći da nije i izvodljivo.

Potrebno je više informacija u oblasti dokimologije, a posebno kada su u pitanju ućenici s teškoćama u razvoju. Dokimologija nastoji da spozna utjecaj svih faktora koji djeluju na ocjenjivanje (Grgin, 2001). Obzirom da je vrlo mlada disciplina i ta ćinjenica ukazuje na potrebu istraćivanja koja će nastojati proućiti utjecaj raznih faktora na proces vrednovanja. Stoga bi bilo potrebno da se joć u toku nastavnićkih studija više posveti na pripremanju budućih nastavnika koji će biti spremniji da procijene sve potrebne varijable prilikom praćenja i ocjenjivanja ućenika. Samo kroz adekvatne i temeljite pripreme i obrazovan kadar, ali i kroz adekvatne zakonske akte koji će olakćati rad nastavnicima, vrednovanje i opisno ocjenjivanje ućenika s teškoćama u razvoju će dati objektivne i pouzdane rezultate, koji će pomoći u ostvarivanju

optimalnog napredovanja i razvoja svakog ućenika u toku školovanja.

LITERATURA

- Biasiol, R. (2009). Vrednovanje i ocjenjivanje s posebnim osvrtom na ućenike sa teškoćama integrirane u redovni sustav odgoja i obrazovanja. *Metodićki obzori* 4(1-2), 207-219.
- Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola*. Zagreb: Educa.
- Grgin, T. (1994). *Školska dokimologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Grgin, T. (2001). *Školsko ocjenjivanje znanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kadum–Bošnjak, S., & Brajković, D. (2007). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje ućenika u nastavi. *Metodićki obzori*, 2, 36-51.
- Mešalić, Š., Mahmutagić, A., & Hadćihasanović, H. (2004). *Edukacija i socijalizacija ućenika usporenog kognitivnog razvoja*. Tuzla: Univerzitet u Tuzli.
- Mulić, V. (2005). *Opisno ocjenjivanje u novoj koncepciji devetogodišnjeg obrazovanja*. Sarajevo: Sarajevo Publishing.
- Pehar, L. (2007). *Reforma osnovne škole psiholoćke posljedice*. Sarajevo: Impresum.
- Vukasović, A. (1994). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katoloćki zbor "MI".
- Vilotijević, M. (1991). *Vrednovanje pedagoćkog rada škole*. Beograd: Pedagoćka akademija za obrazovanje.

INFORMACIJE O AUTORU

Anida Sadiković

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu
 Franje Faćkog br.1
 e-mail: anida.sadikovic@ff.unsa.ba